ISSN: 2181-1741 (print)
ISNN: 2181-1725 (online)
2024 / № 2

FILOLOGIK TADQIQOTLAR:
TIL
ADABIYOT
TA'LIM

Philological research:
LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

Филологические исследования:
ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

pholologicalresearch.uz

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2024/ № 2

Termiz – 2024

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.02.2024
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV, iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:

Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Amonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Kurbanazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Zaynura Qodirova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.02.2024
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
https://journaltersu.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)

Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)

Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)

Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)

Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)

Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)

Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Нормат Юлдашев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)

Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Бобоназар Муртазаев, ф.ф.н., доцент (Узбекистан)

Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)

Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)

Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Шоира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Зайнура Кадирова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.02.2024
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Amonturdieva, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Zaynura Kadirova, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

ШУКУРОВ АҲАД АҲМАДОВИЧ
Лисоний белгининг асимметрик дуализми С.О.Карцевский талқинида 7

МАХМАРАИМОВА ШОҲИСТА ТЎХТОШЕВНА
Ном назарияси ва лисоний рефлексия
хусусида айрим мулоҳазалар 10

JO‘RAYEV NABI NARZIYEVICH
Badiiy matnlarda obrazli tafakkur ifodasi 14

СОБИРОВА ДИЛАФРУЗ АБДУЛҲАЙ ҚИЗИ
Болалар шеъриятида зид маъноли сўзлар лингвопоэтиктаси 18

BABAYEVA MAYA AMANGELDIYEVNA
Turkman tilidagi o‘zlashma frazeologik birliklarning
etimologik tahlili va milliy-madaniy xususiyatlari 22

АМОНТУРДИЕВА ШОИРА РАВШАНОВНА
Ўзбек (диний) нутқи маданиятининг лингвомаданий асослари 25

XOLOVA MUYASSAR ABDULHAKIMOVNA
O‘zbek dialektal korpusida fe’lning sintaktik kategoriyasi
(Surxondaryo viloyati shevalari misolida) 29

ERGASHEVA DILRABO ALLANAZAROVNA
Tilshunoslikda lisoniy shaxs muammosi 34

KADIROVA ZAYNURA ZAYNIDINOVNA
Alisher Navoiy nasriy asarlaridagi perifrazalarning morfologik xususiyatlari 38

KULTAYEVA FAZILAT
Fanda ergonimlarning o‘rganilishi xususida 45

XOLNAZAROV UMID ERKINOVICH
Tog‘ay Murod idiolektida geshtaltiv xarakterdagi metaforalar 49

BOTIROVA MAXLIYO BAXODIR QIZI
Reklamalarda sifatlarning grammatik tabiati 52

BOYSARIYEVA SAODAT
Tabiiy tilni qayta ishlashda stemmizatsiya 55

DUSNAZAROVA MAVJUDA ILYAMONOVNA
Surxon vohasi nikoh marosimi etnografizmlari 58

САДИКОВА ЭЛЬВИРА ВИТАЛЬЕВНА
Антонимия пословиц с компонентами -антропонимами
на материале сборника пословиц в.Даля 63

МУНДАРИЖА

KENJAYEV ZOHIRJON SOBIROVICH
O‘zbek tili oronimlarining tarixiy manbalarda qo‘llanishi 66

IBODULLAYEVA KUNDUZ RUSTAM QIZI
Guljamol Asqarova she’riyatining lingvopoetik xususiyatlari..... 69

TOSHPO‘LATOVA NILUFAR ABDUG‘ANI QIZI
Badiiy matnda intertekstuallikning qo‘llanishi 73

ADABIYOTSHUNOSLIK

NASIROV AZIMIDIN NORMAMATOVICH
Romanchilik taraqqiyoti va ijodiy an’analar..... 76

MIRZAYEVA AZIZA SHAVKATOVNA
Transtekstuallikning zamonaviy adabiyotshunoslikda o‘rganilishi 81

BADALOVA JAMILA
O‘zbek dramaturgiyasida ijodkorlar obrazi
(Izzat Sulton ijodi misolida)..... 85

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETINING 70 YILLIK YUBILEYIGA
Sattor Mahmatqulov (1942-2005)..... 87

Ot ko‘makchilar ot yoki ravishdan ko‘makchiga siljigan ot ko‘makchi sirasiga kiruvchi *burun* ko‘makchisi ham matnda bir o‘rinda qo‘llanilgan: “…bu *faqirg‘a eldin* ***burun*** *ko‘rguzgonlarining sharhi* va faqir “Hayrat ul-abror”ning nazm qilur taqribi bu dostonda mazkur bo‘lubtur, o‘qug‘on ma’lum qilur”.

Alisher Navoiyning nasriy asarlari tilini o‘rganish davomida perifrazalarni hosil qiluvchi birliklar ichida o‘zbek tili morfologik tarkibining barcha shakllari va bu shakllarga xos bo‘lgan kategoriyalarning o‘ziga xos tarzda qo‘llanilganligi aniqlandi.

Resume: in this article, a morphological analysis of the periphrases used in the prose works of Alisher Navoi is carried out, and the presented theoretical information is based on the scholar’s “Mahbub ul Qulub”, “Holoti Pahlavan Muhammad”, “Holoti Sayyid Hasan Ardasher”, “Holoti Pahlavan Muhammad”, proved on the basis of paraphrases taken for analysis from works such as “Munshaot”.

Резюме: в данной статье проведен морфологический анализ перифраз, использованных в прозаических произведениях Алишера Навои, а изложенные теоретические сведения основаны на трудах ученого “Махбуб уль-Кулуб”, “Холоти Пахлаван Мухаммад”, “Холоти Сайид Хасан”. Ардашер”, “Холоти Пахлаван Мухаммад”, доказано на основе парафразов, взятых для анализа из таких произведений, как “Муншаот”.

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta’lim. 2024; 2
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

FANDA ERGONIMLARNING O‘RGANILISHI XUSUSIDA

Kultayeva Fazilat,
Termiz davlat universiteti
o‘zbek tilshunosligi kafedrasi o‘qituvchisi

Tilshunoslikda *ergonim* atamasi birinchi marta 1978-yil N.V.Podolskayaning ”Rus onomastik terminologiyasi” lug‘atida taklif qilindi[1]. N.V.Podolskayaning ta’kidlashicha, ergonim termini yunoncha *eryov* – “ish, mehnat; faoliyat, vazifa” so‘zidan olingan bo‘lib, tijorat uyushmalari, turli birlashmalar, tashkilotlar, muassasalar, korporatsiyalar, korxonalar, jamiyatlarning atoqli nomlariga nisbatan qo‘llaniladi. Olim *Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT)*, *Xalqaro astronomik ittifoq (XAI)*, *Fanlar akademiyasi (FA)*, *Moskva davlat universiteti (MDU)*, Kichik teatr, *“Pravda”* kombinati, *“Spartak”* sport uyushmasi, *“Moguchaya kuchka”* musiqa to‘garaklarini ergonimlarga misol sifatida sanab o‘tadi[2].

Ergonim atamasining talqinini va uning onomastik terminologik tizimidagi o‘rnini o‘rganish uchun N.V.Vasilyeva[3], M.K.Garvalik[4], A.K.Matveev[5], N.V.Podolskaya[6], V.I.Suprun[7], E.A.Xamaeva[8]larning ishlariga murojaat qilamiz. Rus tilshunosligida ergonimlarni o‘rganishga strukturaviy-semantik yon-

[1] Подольская, Н.В. Словарь русской онамастической терминологии. – Москва: Наука, 1978.

[2] Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии. – М.: Наука, 1988. –187 с.

[3] Васильева Н. В. О координировании ономастической терминологии // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. 2014. № 2-1. С. 373–377.

[4] Гарвалик М. К вопросу о современной ономастической терминологии // Вопросы ономастики. 2007. № 4. – С. 5–13.

[5] Матвеев А. К. Ономастика и ономатология: терминологический этюд // Вопросы ономастики. 2005. № 2. – С. 5–10.

[6] Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / отв. ред. А. В. Суперанская. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Наука, 1988. – 192 с.

[7] Супрун В. И. Размышления над ономастической терминологией // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. 2011. № 8. – С. 133–138.

[8] Хамаева Е. А. О современном состоянии ономастической терминологии в китайской и русской лингвистиках // Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. 2009. № 4. – С. 148–152.

dashuv T.N.Aliyeva[1], F.F.Alistanova[2], I.V.Kryukova[3], T.P.Romanova[4], Z.T.Tanaeva[5] ishlarida keltirilgan. Ergonimlarning leksikologik tasnifi F.F.Alistanova[6], A.M.Yemelyanova[7], N.V.Nosenko[8] ishlarida berilgan. Imlo aspektidagi ergonimlarni M.Y.Kryuchkova o‘rganadi[9]. Semantika va pragmatikani M.G.Qurbonova[10], N.V.Nosenko, E.A.Trifonova[11], N.V.Shimkevich[12] o‘rganadilar.

Rus tilshunosligida “Ergonim” atamasining bir qancha variantlari mavjud. D.A.Yalovets-Konovalova “tijorat korxonasi nomi”, V.A.Korshunov va T.K.Nikolayeva “firmino” deb nomlaganlar. D.A.Yalovets-Konovalova ergonimlarni “jamoat birlashmalarining belgisi” desa, S.V.Zemskova ergonimiyani “mintaqaning sanoat va iqtisodiy obyektlari nomlari majmui” deya ta’riflagan. Keltirilgan ishlardagi *“ergonim”*, “*ergonimiya*”, “*ergonimika*”, “*ergonimikon*” atamalarini batafsil o‘rganib chiqish bu tushunchalar o‘rtasidagi farqni taqozo qiluvchi bir qator nomuvofiqliklarni ko‘rsatdi. M.Zaxarova-Sarovskaya onomastika va onomatologiya kabi atamalarni qo‘llashdagi chalkashliklarga barham bergan A.K.Matveyevdan keyin “ergonimiya” va “ergonimika” atamalariga aniqlik kiritishga to‘xtalib o‘tadi va tadqiqotlarda *ergonimika, ergonimiya, ergonimikon* terminlarining qo‘llanishida har xilliklar mavjudligini ta’kidlaydi. U ergonimlarni o‘rganuvchi fan ergonimiya deb atalishini, ergonimika terminini esa ilmiy-tadqiqot ishlarida turli jihatlarda o‘rganilgan aniq nomlarga nisbatan qo‘llash mantiqan to‘g‘ri bo‘lishini, ergonimikon deyilganda ergonimlar, ya’ni konkret obyektlarni nomlovchi birliklar tizimini tushunish kerakligini ta’kidlaydi[13].

O‘zbek tilshunosligida sobiq sho‘ro davrida ergonimlarni o‘rganishga e’tibor berilmagan. Muassasa, tashkilot, kompaniya va korxonalarni belgilash uchun faqat faoliyat turiga tegishli bo‘lgan tipik nomlar ishlatilgan: *“Apteka”*, *“Gastronom”*, *“Novvoyxona”, “Sartaroshxona”* va boshqalar. Raqamlashdan tashkilotlarni aniqlash uchun foydalanilgan.

XX asrning 90-yillarida mamlakatimizda siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy o‘zgarishlar sodir bo‘ldi, bu esa o‘z navbatida til sathida ham o‘zgarishlarga olib keldi. Bu jarayonda iqtisodiyotning rivojlanishi turli tashkilot-korxonalarning ochilishiga sabab bo‘ldi. Ularning barchasi uchun nafaqat faoliyat turini ifodalaydigan, balki boshqa jihatlarni, shu jumladan, axborot va reklama funksiyalarini bajaradigan hamda mijozlar e’tiborini jalb qiladigan individual nomlar zarur edi. Bu o‘zgarishlar biznes obyektlarini nomlash jarayonini qayta ko‘rib chiqishni talab qilardi: uning mavjudligi, bozor tizimida raqobatbardoshligi va muvaffaqiyati obyekt nomiga ham bog‘liq bo‘lishi mumkinligi anglashildi. Keyingi vaqtlarda bu masalaga bag‘ishlangan ko‘plab maqolalar e’lon qilindi. Jumladan, F.Ashurova yangi mahsulotlar va kompaniya uchun nom topishning to‘rt qadamini ko‘rsatgan[14]:

Taxminiy nomlash. Bosqich mohiyati: tadbirkorlik faoliyatingiz yoki siz ishlaydigan bozor bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan so‘zlar ro‘yxatini tuzib chiqish. Buning uchun so‘zlarni izlash yo‘nalishini belgilab olish darkor. Taxminiy yo‘nalishlar:

– kompaniya asoschilari bilan bog‘liq bo‘lgan so‘zlar – masalan, asoschilarning ismi sharifi;

– tovar yoki xizmatdan foydalanish natijasi bilan bog‘liq so‘zlar: go‘zallik, salomatlik, to‘yish, quvonch, bolalar kulgusi va hokazo;

– tovar yoki xizmatning xususiyatlari bilan bog‘liq asosiy so‘zlar: samarali, xavfsiz, tezkor natija va boshqalar;

– raqobatchilar bilan solishtirganda tovarin-

[1] Алиева Т. Н. Аббревиатурные неологизмы современного русского языка конца 90-х годов XX– XXI веков: семантико-деривационный аспект: автореф. дис. ... д-ра филол. наук. – Спб., 2003. – 34 с.

[2] Алистанова Ф. Ф. Особенности образования современных эргонимов лексико-синтаксическим способом и аббревиацией // Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2017. № 5-1. – С. 56–58.

[3] Крюкова И. В. Рекламное имя: от изобретения до прецедентов: дис. … д-ра филол. наук. – Волгоград, 2004. – 360 с.

[4] Романова Т. П. Система способов словообразования рекламных собственных имен // Вестник Самарского государственного университета. 2007. № 5/2. – С. 203–214.

[5] Танаева З. Т. Аббревиатурные эргонимы г. Махачкалы как многоуровневая система: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Махачкала, 2012. – 22 с.

[6] Алистанова Ф. Ф. Обновленная лексикологическая классификация эргонимов-неологизмов // Мир науки, культуры, образования. 2015. № 4. – С. 265–268.

[7] Емельянова А. М. Эргонимы в лингвистическом ландшафте полиэтнического города (на примере названий деловых, коммерческих, культурных, спортивных объектов г. Уфы): Дис. … канд. филол. наук. – Уфа, 2007. – 170 с.

[8] Носенко Н. В. Названия городских объектов Новосибирска: структурно-семантический и коммуникативно-прагматический аспекты: Дис. … канд. филол. наук. – Новосибирск, 2007. – 218 с. 190 Bulletin of Kemerovo State University. 2018. № 3

[9] Крючкова М. Я. Многокомпонентные эргонимы в аспекте орфографии: проблема совершенствования нормы правописания: дис. … канд. филол. наук. – Волгоград, 2003. – 199 с.

[10] Курбанова М. Г. Эргонимы современного русс кого языка: семантика и прагматика: Дис. ... канд. филол. наук. – Волгоград, 2015. – 191 с.

[11] Трифонова Е. А. Названия деловых объектов: семантика, прагматика, поэтика: на материале русских и английских эргонимов: дис. … канд. филол. наук. – Волгоград, 2006. – 247 с.

[12] Шимкевич Н. В. Русская коммерческая эргонимия: прагматический и лингвокультурологический аспекты: автореф. дис. ... канд филол. наук. – Екатеринбург, 2002. – 22 с.

[13] Захарова-Саровская М. В. К вопросу об эргонимии // Вестник Кемеровского государственного университета. – Кемерово, 2018. – №3. – С. 187-188.

[14] https://www.nom yaratish uslubiyati

gizning iste'molchilar uchun taqdim etayotgan foydasi bilan bog'liq bo'lgan so'zlar: yanada arzon narx, kamxarjlik, ishonchlilik, yuqori darajadagi servis va h.k.

- tovardan foydalanishda ishlatiladigan texnologiyalar ta'rifi bilan bog'liq so'zlar: uch bosqichli tozalash tizimi, yuqori malakali mutaxassislar, eng yangi materiallar singari. Birinchi bosqichda hosil bo'lgan so'zlarning ro'yxatini tuzib olish darkor. **Ijodkorona yondashuv.** Keyingi bosqich tanlangan so'zlar ro'yxatini birlashtirish yoki ularga shakl berishdan iborat. Shakl berishni bir necha yo'l bilan o'tkazish mumkin. Yuqorida hosil bo'lgan so'zlarni bir-biri bilan birlashtirib, qiziqarli uyg'unlashgan yangi so'zlar yaratishga urinib ko'ring. So'zlar o'zagi bilan so'z o'yinlari yaratish ham mumkin. Bir ustunga so'zlar o'zagini, ikkinchisiga qo'shimcha so'zlarni yozib chiqing va ularni birlashtirib ko'ring. Ba'zi so'zlar birlashtirish yoki shakl berishni talab etmasligi ham mumkin. So'zlarni birlashtirish yoki shakl berishdan hosil bo'lgan hamda didingizga mos tushgan so'zlarni alohida varaqqa yozing. Ikkinchi bosqich yakunida sizda nomlash uchun mos bo'lgan so'zlar yoki birikmalar paydo bo'ladi. Shuni yoddan chiqarmaslik kerakki, noyob, kam uchraydigan, yengil talaffuz etiladigan, ammo ma'nosiz so'zlarni tanlamagan ma'qul, chunki ularga zarur ma'noni bag'ishlash va buni iste'molchilarga yetkazish ancha ko'p sarmoyani talab etishi mumkin.

Yuzaki tekshiruv. Endi to'plangan barcha so'zlarning foydalanish imkoniyatlari tekshirib chiqiladi. Miya odatda avval eshitgan yoki ko'rgan narsalardan so'z tanlashga intiladi. Shu sababli siz tanlagan so'zlarning bir qismi bozorda allaqachon mavjud bo'lishi mumkin.

Sayt domeni. Kompaniyaning sayti uchun domen, albatta, uning nomlanishidan kelib chiqib tanlanadi.

Sifat tekshiruvi. Navbatdagi bosqichni nomlar orasida "tirik qolish uchun kurash" deb atash mumkin. Nomlarni yuqoridagi mezonlar: noyoblik, jozibadorlik, talaffuzining yengilligi va to'g'riligi, esda qolarliligi, yorqinligi va hokazolarga mos kelishini birma-bir tekshirib chiqiladi.

Ergonim atamasidan foydalanish shuni ko'rsatadiki, tadqiqotchilarning ko'pchiligi "ergonim" atamasi haqida shaharning shahar maydoni kontekstida gapiradi. Bu o'rinda shuni ta'kidlash joizki, bugungi kunda ergonimlar nafaqat shaharda, balki tumanlarda va qishloqlarda ham uchraydi. Bundan ko'rinadiki, ergonimiya faqatgina shaharning o'ziga xos xususiyati emas. Shunday qilib "ergonim" tushunchasini talqin qilishda har doim ham "shaharning onomastik makoniga" ishora qilish noto'g'ri deb bilamiz.

Ergonim tushunchasini yanada takomillashtirish umumiy va xususiy tushunchalarga nisbatan ergonim atamasining o'rnini aniqlashtirish yo'li bilan amalga oshadi. Umumiy bo'lgan tushunchalarni ko'rib chiqish jarayonida "ergonim" – "korxona nomi" – "brend" – "xrematonim" kabi tushunchalarni ajratish maqsadga muvofiqdir. Buning uchun "ergonim" tushunchasini onomastik tizim doirasidagi turli tushunchalar o'rtasidagi sintagmatik va paradigmatik munosabatlarni aniqlash orqali ko'rib chiqamiz. Giperonimik-giponimik yoki urug'-tur munosabatlar ularning tizimli tashkil etilishining muhim ko'rinishlaridan biri hisoblanib, paradigmatik munosabatlar qatoriga kiradi. Ergonimga nisbatan umumiy bo'lgan atama, ya'ni *giperonim* "onim" atamasi hisoblanadi. Onimga nisbatan ergonim tur yoki giponimdir.

M.G.Qurbonova tadqiqotida urbanonim, firma nomi, oikodomonim, ktematonim, emporonim, reklama nomi kabi atamalarning sxematik tasviri berilgan[1]. Muallif ergonimlar turkumiga kiruvchi tijorat va notijorat muassasalarni ham ajratadi. Uning fikricha, ergonimlar "urbanonimlar va tijorat nominatsiyalari kesishgan nuqtadadir". Ergonimlar muassasa nomlari (bu jihatdan ular urbanonim va oikodomonimlarga o'xshaydi) va "belgisiz nom" (davralar, jamoalar va boshqalar) bo'lishi mumkin"[2]. Onomastikada onimlarning terminologik jihatdan farqlanishi doimiy ravishda o'sib bormoqda. Turli o'rinlarda ergonimlarni o'rgangan tilshunoslarning tahlillari ro'yxatiga qaramay, ularning ko'pchiligi ergonimlar va boshqa turdagi onimlarni (urbanonimlar, toponimlar, xrematonimalar) farqlashning ilmiy dalillangan mezonlari haligacha aniq belgilanmaganligini ta'kidlab o'tgan. Ko'plab onomastik tadqiqotlarda nominativ xilma-xillik yuzaga keladi, shu sababli muvofiqlashtirishga bo'lgan talab, ayniqsa, tillararo doirada o'sib boradi.

Xrematonim atamasini va uning ergonim bilan aloqadorligini tahlil qiladigan bo'lsak, A.K.Galkovskiy xrematonim "turli moddiy va nomoddiy madaniy obyektlarni, xususan, zamonaviy sivilizatsiya uchun ahamiyatlilarini (masalan, uy-ro'zg'or buyumlari, savdo-sotiq, san'at, ma'lum maqsadlar uchun yaratilgan jamoat tuzilmalari) ifodalashini aytib o'tadi[3]. *Ktematonim* va *xrematonim* atamalari sinonim hisoblanib, "ergonim" atamasiga nisbatan o'ziga xos xarakterga egadir. Biz ergonim deyilganda korxona, muassasa va madaniyat obyektlarining o'ziga xos bo'lgan nomlarini bildiruvchi, faoliyat sohasi turlicha bo'lgan: marketing, ijtimoiy va mafkuraviy toifadagi onimlar

[1] Курбанова М. Г. Эргонимы современного русского языка: семантика и прагматика: Дис. ... канд. филол. наук. – Волгоград, 2015. – С. 29.

[2] O'sha manba.

[3] Галковский А. К вопросу о диапазоне хрематонимии (пер. с польск. Ю. А. Кривощаповой) // Этнолингвистика. Ономастика. Этимология: материалы III Международной научной конференции (7–11 сентября 2015 г.). – Екатеринбург, 2015. – С. 76–77.

tushunilishini maqsadga muvofiq deb bilamiz. Marketing sohasi eng ko‘p sonlisi hisoblanib, u sanoat muassasalari va tijorat korxonalarining (agentliklar, banklar, do‘konlar, firmalar) nomlarini o‘z ichiga oladi, ijtimoiy toifasiga ilmiy, ta’lim muassasalarining, madaniy obyektlarning (kinoteatrlar, klublar, ko‘ngilochar markazlar, teatrlar, bog‘lar), sport inshootlarining (majmualar, stadionlar, markazlar) nomlari kiradi. Mafkuraviy ergonomika toifasi esa siyosiy partiyalar, xayriya tashkilotlari, diniy birlashmalar nomlarini qamrab oladi. Ma’noviy jihatidan geterogen hisoblangan barcha tijorat va notijorat nomlar uchun bitta atama – ***ergonim*** atamasidan foydalanishni tavsiya etamiz.

Ergonimlarni tasniflashga birinchi urinish rus tilshunosligida A.V.Superanskayaning monografiyasida o‘z aksini topgan[1]. U odamlarning biznes birlashmalarini ifodalash uchun ikki turdagi nomlarni ajratib ko‘rsatgan:

1. Haqiqiy, ya’ni muassasa faoliyati va joylashgan joyini aks ettiruvchi

2. Ramziy – bu faqat uning faoliyat turiga ishora qiladi.

N.V.Nosenko o‘zining “Novosibirsk shahar obyektlarining nomlari: strukturaviy-semantik va kommunikativ-pragmatik jihatlar” deb nomlangan ishida ergonimlarning batafsil tasnifini taklif qilgan. U uchta guruhni ajratib ko‘rsatdi:

1. To‘g‘ridan-to‘g‘ri ma’lumot beruvchi.
2. Bilvosita ma’lumot beruvchi.
3. Shartli.

Bevosita ma’lumot beruvchi ergonimlar obyektning turli xususiyatlarini ko‘rsatadi: *“Gullar”* do‘koni (assortimentni ko‘rsatgan holda), *“Bolalar kiyimlari”* (yosh va assortimentni ko‘rsatadigan), *“Ivan Ivanovichdan”* (egasining ismi va otasining ismini ko‘rsatgan holda).

Bilvosita ma’lumot beruvchi ergonimlar obyektning xususiyatlarini bilvosita ko‘rsatadi: *“Zara”* poyabzal do‘koni, *“Ofis market”* nashriyot-matbaa kompaniyasi.

Shartli ergonimlar voqelikning xususiyatlari haqida tasavvurga ega emas, faqat ergonimning o‘zi yorqin, ifodali narsa ekanligini bildiradi: *“Shafran”* kafesi, *“Breeze”* stomatologiya markazi, *“Virtual”* sartaroshxona.

O‘zbek tilida ergonimlarning axborot mazmunini tahlil qilishda biz N.V.Nosenkoning tasnifini asos qilib oldik. Shunday qilib, ergonimlar uch guruhga bo‘linadi:

1. **To‘g‘ridan-to‘g‘ri ma’lumot berish:** *“Halol tabaka”* kafesi, *“Denov somsasi”* oshxonasi, *“Milliy taomlar”* oshxonasi, *“Stomatologiya”* klinikasi, *“Termiz neft bazasi”* mas’uliyati cheklangan jamiyati.

2. **Bilvosita xabardor qilish:** *“Shodiyona”* to‘yxonasi, *“Angor oqshomi”* restorani, “Sadaf” klinikasi, *“Do‘mboq jo‘alar”* kafesi, *“Ko‘rkam tabassum”* klinikasi, *“Diet”* kafesi, *“Doctor Nusrat”* klinikasi.

3. **Shartli:** *“To‘rayevichlar”* oshxonasi, *“O‘tan polvon”* klinikasi, “*Humo*” xususiy korxonasi, *“Aka-uka”* marketi.

Biroq bayon etilganlar ergonimlarning lisoniy xususiyatlarini atroflicha yoritish uchun metodologik asos vazifasini o‘tasa ham, fanda ularning neyming sifatidagi talqini ham mavjudligini va bu jihat zamonaviy tilshunoslikda nom nazariyasida yetarlicha chalkashliklarni keltirib chiqarayotganini ham aytib o‘tish zarur. Zotan, masalaning bu tomoni yaqin yillar ichida atroflicha tadqiq etilishi va izlanishlarning pirovardidagi natijalari *neyming, ergonim, firmonim, urbanonim, firma nomi, oikodomonim, ktematonim, emporonim, reklama nomi*, *xrematonim* singari onimlarning haqiqiy lingvistik maqomini belgilashga yo‘l ochishi zarur.

Резюме. Мақолада ташкилот, муассаса ҳамда хусусий тадбиркорлик объектларини номловчи эргонимларнинг ўрганилишига доир методологик қарашлар баён қилинган.

Resume. The article presents methodological material on the study of ergonyms – the names of organizations, as well as objects of private entrepreneurship.

Резюме. В статье излагается методологический материал по поводу изучения эргонимов – названий организаций, а также объектов частного предпринимательства.

[1] Суперанская А.В. “Общая теория имени собственного”. – М., 1973.